

Малиш Н.А.

*к. д. держ. упр., професор, професор кафедри
суспільного врядування факультету правничих наук,
Національний університет «Києво-Могилянська академія»*

ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ ЕКОЛОГІЧНОГО ТУРИЗМУ В УКРАЇНІ

Державне регулювання у сфері туризму здійснюється Верховною Радою України, Кабінетом Міністрів України, центральним органом виконавчої влади, що забезпечує формування державної політики у сфері туризму та курортів. З березня 2020 року сферою туризму опікується Державне агентство розвитку туризму України, що знаходиться у підпорядкуванні Міністерства культури та інформаційної політики України. В Україні прийнята Стратегія розвитку туризму та курортів на період до 2026 року [1].

Серед природних туристичних ресурсів найбільше значення для індустрії туризму мають погодно-кліматичні, водні, ландшафтні, геологічні складові. Клімат впливає на сезонність туристичних потоків окремих туристичних регіонів України. Територія України знаходиться в комфортних кліматичних і погодних умовах, де сезонні коливання головних метеорологічних характеристик мінімальні та дозволяють обслуговувати туристів протягом року.

Перевагу в розвитку туристичної сфери мають регіони, які володіють ландшафтною різноманітністю гірських територій – західні регіони; прибережні до морів – південні регіони; лісових, приозерних місцевостей – північні та західні регіони. Значний вплив на розвиток екологічного туризму мають флоро-фауністичні та лісові туристичні ресурси.

Національні природні парки України [2] – природоохоронна територія де діяльність людини обмежена за для збереження природи. Першим в історії національним парком став Єллоустоун, який був створений в 1872 році, а найбільшим за територією – Північно-Східний Грендландський національний парк (972 тис. км²). Загалом в світі нараховується близько 2 тисяч національних парків. В Україні перший парк було створено 3 червня 1980 року, ним став Карпатський національний парк. Сьогодні статус національних

парків мають 52 природоохоронних території. Найбільше НПП розташовано в Івано-Франківській (5) та Херсонській області (5), а Дніпропетровська та Кіровоградська області не мають жодного національного парку на своїй території. Відповідно до Закону України «Про природно-заповідний фонд України» [3] національні природні парки є природоохоронними, рекреаційними, культурно-освітніми, науково-дослідними установами загальнодержавного значення, що створюються з метою збереження, відтворення й ефективного використання природних комплексів та об'єктів, які мають особливу природоохоронну, оздоровчу, історико-культурну, наукову, освітню та естетичну цінність.

За площею ПЗФ лідерами є: Херсонська (понад 290 тис га), Хмельницька (понад 270 тис га), Київська (понад 244 тис га) області. Четверте місце посідає Закарпатська область, площа ПЗФ якої на 100 тис га менше ніж у Київської області. Єдиною областю, де не створено об'єктів природно-заповідного фонду, є Кіровоградська. Так, у лідера – Херсонської області, найвідомішими є національні природні парки: Азово-Сиваський, Нижньодніпровський, Джарилгацький, Кам'янська Січ, Олешківські піски.

У 2019 р. в Національному природному парку «Олешківські піски» було проведено ознакування екологічних стежок, що дасть можливість туристам орієнтуватися у незнайомій місцевості. У тому ж році на Херсонщині вперше було створено Реєстр шляхів активного туризму відповідно до вимог Державного стандарту (ДСТУ 7450:2013).

Асканія Нова – біосферний заповідник імені Ф. Е. Фальц-Фейна в Національному природному парку «Олешківські піски» це природоохоронна науково-дослідна установа, заповідна територія сертифікована як еталон типчаково-ковилових степів планети, які підлягають збереженню і вивченню за програмою ЮНЕСКО «Людина і біосфера». У складі заповідника дендрологічний парк загальнодержавного значення, зоопарк, колекція тварин якого є національним надбанням України.

Чорноморський біосферний заповідник є спеціалізованою природоохоронною та науково-дослідною установою. У 1985 р. Чорноморський біосферний заповідник був уведений до Світової мережі біосферних резерватів, про що виданий сертифікат ЮНЕСКО.

Найбільш поширеними туристичними екологічними турами в Київській області є: Чорнобиль-тур, пішохідні та велосипедні тури Голосіївським парком, кулінарні тури. В області також є території для розвитку екологічного туризму. Білоозерський Національний природний парк – на території Переяслав-Хмельницького району Київської області та Канівського району Черкаської області. Національний природний парк «Голосіївський» – єдиний в Україні та один з кількох у світі національних парків, розташованих в межах мегаполісів.

Державна організація «Резиденція «Залісся» розташована в зоні Полісся на першій і другій лівобережних терасах річки Десни. З 2014 року «Резиденція «Залісся» відкрита для екскурсій. Усі бажачі можуть отримати культурно-пізнавальний відпочинок, відпочинок на рекреаційних майданчиках, огляд режимних об'єктів, святкові екскурсії, прогулянки верхи на конях. Парк розташований на території одразу двох областей – Київської та Чернігівської.

У 1986 році після евакуації населення із 30-кілометрової зони довкола Чорнобильської АЕС була встановлена зона відчуження із забороною доступу до території, що зазнала забруднення радіонуклідами внаслідок аварії. У 2007 р. на території площею 48 870 гектарів у межах зони відчуження і зони обов'язкового відселення (Київська область) було створено заказник загальнодержавного значення – «Чорнобильський спеціальний». У 2016 р. було створено «Чорнобильський радіаційно-екологічний біосферний заповідник». З 2018 р. кількість туристів, обслугованих туроператорами та турагентами починає зростати, насамперед, після виходу міні-серіалу НВО «Чорнобиль». За даними Державного агентства з управління зоною відчуження, найбільше відвідувачів приїждять з-за кордону – майже 80%. Країни-рекордсмени: Велика Британія – 15738, Польща – 9378, Німеччина – 7826 [4].

Екологічний туризм може поєднувати різні види туризму: культурний, подієвий, пізнавальний. В регіонах України набувають популярності нові туристичні маршрути, що розповідають про історичні події минулого століття. Так, у лютому 2020 р. в урочищі Вовчак Волинської області відкрили туристичний маршрут «Вовчак: Волинська Січ» – 64 кілометри та 15 історичних пунктів [5]. Відвідувачі зможуть пройти бойовими стежками Української повстанської армії, відвідати криївку в селі Губин, повстанську базу в

селі Озютічі, братську могилу в селі Мочалки, відвідати дві автентичні хати-садиби часів Другої світової війни в урочищі Вовчак.

Внутрішній туризм в умовах пандемії COVID-19 у 2020 році стане основним видом туризму у світі. Україна має для розвитку внутрішнього туризму величезний потенціал. Головними складовими рекреаційно-туристичних ресурсів України, а, отже, джерелом екологічного туризму, є морські узбережжя Чорного та Азовського морів із м'яким кліматом і зручними пляжами, туристичні подорожі озерами Волині, гірськими річками Прикарпаття та Закарпаття, історичними пам'ятками Чернігівщини та Львівщини тощо.

Основними видами внутрішнього туризму літа 2020 можуть стати сільський екологічний туризм – форма відпочинку у сільській місцевості в приватній садибі сільського господаря; гастрономічний; науково-пізнавальний та різні форми поєднання цих видів з можливостями використання природного й культурного потенціалу регіону. Державні та місцеві органи влади повинні сприяти та підтримувати сільський туризм як можливість стримування економічної кризи, збереження робочих місць, наповнення місцевих бюджетів.

ЛІТЕРАТУРА

1. Розпорядження Кабінету Міністрів України «Про схвалення Стратегії розвитку туризму та курортів на період до 2026 року» від 16.03.2017 № 168-р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/main/168-2017-p>

2. Національні природні парки України. URL: <https://www.nationalparks.in.ua/pryrodni-parky/>

3. Закон України «Про природно-заповідний фонд України». URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2456-12>

4. Державне агентство з управління зоною відчуження. URL: <http://dazv.gov.ua/novini-ta-media/vsi-novyny/zonu-vidchuzhennya-tsogorich-vidvidali-ponad-100-000-lyudej.html>

5. Стежками УПА: В урочищі Вовчак відкрили туристичний маршрут. URL: <https://www.volynnews.com/news/all/stezhkamy-upa-v-urochyshechchi-vovchak-vidkryly-turystychnyy-marshrut/>